

DOBURÇAN TÜRK AĞZINDA SES OLAYLARI

Ergin JABLE*

Öz

Bu çalışmamızı daha önce Doburçan'da yapmış olduğumuz derleme metinlerimizden örnekler tespit ederek oluşturmaya çalıştık. Çalışmamızın amacı hâlen çok canlı bir şekilde kullanılan Doburçan Türk Ağzı'nın *ses özellikleri* içerisinde önemli bir yer teşkil eden *ses olaylarını* özel olarak ele almak ve bu ses olaylarını oluş biçimlerine göre gözler önüne sermektir. Rumeli Ağızları içerisinde özel bir yeri olan Doburçan Türk Ağzı'nın *ses olayları* bakımından da özellik arz ettiğini, ortaya çıkan *ses olaylarının* Türk dilinin genel karakteri ve tarihî seyri çerçevesinde diğer lehçe, şive ve Anadolu Ağızları'nda meydana gelen *ses olayları* ile benzerlik ve farklılıklar ortaya koyduğunu görüyoruz. Bu çalışmanın kapsamını aşan bu yön bilahare başka çalışmalarda ele alınabilir. Ancak biz burada sadece Doburçan Türk Ağzı'nın *ses olaylarını* ortaya koymaya çalıştık. Bu çalışma, sahada ses kayıt cihazıyla yapılan metin derlemesi, kayıtların çevriyazı alfabesiyle metne aktarılması ve metinde tespit edilen dil malzemesinin *Ses Bilgisi* bakımından incelemesi sonucunda elde edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Doburçan Türk ağzı, ses olayları, dişlileşme, damaklılaşma, dudaklılaşma.

PHONETIC CHANGES IN DOBURÇAN TURKISH DIALECT

Abstract

We have tried to form this study by determining samples from our compilation texts that we did in Doburçan before. The aim of the study is to discuss the phonetic changes which takes an important place in phonetic properties of Doburçan Turkish Dialect that is still used lively today in special. We see that Doburçan Turkish Dialect has a unique place in Rumelian Dialect and also its phonetic changes are notable. Also, the phonetic changes in Doburçan Turkish dialect show similarities and differences with other dialects in Anatolia. This subject which goes beyond the scope of this study can be discussed in other studies; but we have tried to bring phonetic changes of Doburçan Turkish Dialect into light. We hope that this study will contribute to future studies and classifications. This study is based on the method of text compilation done by sound recording device, converting records into text and analysis of vocabularies determined in the text in terms of Phonetics.

Keywords: Doburçan Turkish dialect, phonetic changes, dentalization, palatalization, labialization.

Giriş

Doburçan, Gilan Belediyesine bağlı, Gilan'ın 12 kilometre doğusunda bulunmaktadır. 1312 hektarlık bir alana sahip olan Doburçan, Kale ve Osoya Dağlarıyla çevrili olup, düz bir arazide kuruludur. Köyün ortasından Perlepnitsa Deresi akar. Verimli bir toprağı vardır. Köyün

* Doç. Dr.; Piriştine Üniversitesi Filoloji Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, erginj@gmail.com.

ismi yazılı evraklara göre 1437 yılında “Dobrozani” olarak geçmektedir. 1498 yılında ise Novobırda kazasına bağlı Doburçan nahiyesinde 59 aile reisi olduğu bilinmektedir. 1530’lu yıllarda Vıçitırın Livası, Novobırda ve Priştine kazaları haritalarında, Doburçan nahiyesi olarak gösterilmektedir. 1566-1574 yıllarına ait Osmanlı kadastro defterlerinde ise 26 hanenin kayıt olduğu belirtilmiştir. Rivayetlere göre Fatih Sultan Mehmet’in Novobırda fethinden sonra, bir bölük Osmanlı askeri Doburçan’a gelir. Köyün girişinde Sırlarla yapılan çatışma sonucu köyü fetheder. Çatışmada 8 Osmanlı askeri şehit düşer. Şehitlerin anısına da insan boyu büyüklüğünde yuvarlak 8 mezar taşı dikilir. Türk aileleri 16. yüzyılda Tokat, Üsküp, Novobırda, Yanova ve farklı yerlerden Doburçan’a yerleşmişlerdir. Haşanlar (Adlovtsa) ailesi ise, Arnavutluk’un Topoyan kasabasından zengin hayvan sürüleriyle başta Kormiyan’a daha sonra da Doburçan’a yerleşirler. İstatistiki veriler incelendiğinde 19. yüzyılda bölgede 70 Türk ailesinin olduğu gözlenmektedir. 1913 yılında Doburçan’da 820 kişi, 1981 yılında ise 2556 kişinin yaşadığı kayıtlara geçmiştir.¹ Yakın geçmişte bugünkü Mamuşa gibi çoğunluğu Türk nüfuslu olan Doburçan’da bugün 400’e yakın kişi, toplam 70 kadar Türk ailesi yaşamaktadır. Türkçe eğitimi 1951 yılından bu yana Nazım Hikmet İlköğretim Okulunda hâlen devam etmektedir.

Şekil 1: Doburçan’ı gösteren bir harita

¹ <http://www.kosovaport.com/doburcanda-turkce-egitimde-tehlikeli-gidisat/>.

SES BİLGİSİ

1.1. Ses Uyumları

1.1.1. Ünlü – Ünlü Uyumsuzluğu

Türkçede ünlüler, kelimedeki dizilişleri itibarıyla önem derecelerine göre sıralarsak kalınlık-incelik, düzlük-yuvarlaklık, darlık-genişlik bakımlarından bir uyum arz ederler. Dobırçan Türk ağzında aykırı bir durum olarak ünlülerin kelimedeki dizilişleri bakımından uyumsuzluk had safhadadır. Uyumsuzluk, daha çok ünlülerin artlığı ve önlüğü bakımından kendini gösterir.

Ünlü-ünlü uyumsuzluğunu kelime kök veya gövdesinde görebiliriz:

alti < altı (OS), aynı < aynı (HG)², doğru << doğru (OS), ema < ama (OS), etmişirlar << etmişirler (OS), üldi << öldü (HG), sırpçeyi << sırpçayı (OS)

Dobırçan Türk ağzında, kalın sıradan ünlü dizisine sahip kelimelere ince ünlülü eklerin getirilmesi veya ince sıradan ünlü dizisine sahip kelimelere kalın ünlülü eklerin getirilmesi uyumsuzluk bakımından rastlanan bir durumdur:

bulıdilar << buluyordular (OS)

Ünlü – Ünsüz uyumsuzluğu

Türkçede ünlü ve ünsüzlerin kelimedeki dizilişleri bakımından nitelik olarak birbirleriyle uyum arz ettikleri görülür. Bu uyum, ses yolunun arka noktasında teşekkül eden ünsüzlerin yanında kalın ünlülerin, ön noktasında teşekkül eden ünsüzlerin yanında ince ünlülerin bulunması şeklinde tezahür eder.

Dobırçan Türk ağzında, kelimelerde nadiren ünlü-ünsüz uyumsuzluğu görülür:

kaşık < kaşık (OS)

K# üstsesbiriminin iyelik eki ve yükleme hâl ekini aldığı şekillerde ünlü-ünsüz uyumsuzluğu görülebilir:

bıldığım << bildiğim (OS)

---

² Dindar, 1981, s. 126.

1.2. Ses Olayları

1.2.1. Dişlileşme

Nitelik bakımından, ses organının başka bir noktasında teşekkül eden bir sesin teşekkül noktasının diş kaymasıdır.

Dişlileşmenin kelimelerde görüldüğü örnekler:

#c < #K

cali << geliyor (OS)³, calımiş << geliyormuş (OS)⁴, cene < gene (yine) (OS), ceri < geri (HG), cibi < gibi (HG), cıur << kafır (OS), cün < gün (OS), cüz << göz (OS)

#ç < #k

çesık << kesik (OS), çiyfını << keyfını (OS), çüpride << köprüde (OS)

/c/ < /g/

ecer < eğer (OS), inciliz < ingiliz (OS)

/ç/ < /k/

teşviçar < teşvikar (OS), türçiy << türküyü (OS)

ç# < k#

ilç < ilk (OS)

r/ < ğ/

aşari << aşağı (OS)

Dişlileşmenin eklerde görülen örnekleri:

³ Dindar, 1981, s. 124.

⁴ Dindar, "Doburçan Lehçesiyle Söylenen Halk Masalları" başlıklı yazısında, metin içinde "gel-" fiil kökünü "cal-" caldi/calmış olarak kullanırken, metnin devamında aynı fiil kökünü "col-" olarak kullanmaktadır. Bu özelliğin değişik kullanılması Priştine Türklerinin etkisi görülmektedir. Gilan ve Doburçan Türkleri kendi aralarında konuştukları sırada fiil kökünü "cal-" olarak kullanmaktadırlar. Priştine Türkleri ile iç içe yaşayan Gilan ve Doburçanlılar Priştine Türklerinin etkisinde kalarak "col-" şeklindeki fiil kökünü kullanmaktadırlar.

açıklarçe << açıklarken (OS), cırırçe << girerken (OS), derçen << derken (HG), enerçen << inerken (OS), sülerçen << söylerken (OS), yürürçen < yürürken (SG), yerçen < yerken (HG), zulumçarın << zulüm karın (OS)

1.2.2. Damaklılaşma

Nitelik bakımından, ses organının başka bir noktasında teşekkül eden bir sesin teşekkül noktasının damağa kaymasıdır.

y# < r#

vay < var (OS)

Alıntı kelimelerde görülen bu olay, yabancı kelimenin dile katılması sırasında, iki ünlü arasındaki h'lerin, ünlülere en yakın ses olan y'ye dönüştürülmesi şeklinde işleme tabi tutulduğunu gösterir

/y/ < /h/

kayırde << kahirede (OS), sāyip < sahip (OS)⁵, şeyırinde << şehrinde (OS)

y/ < n/

agiyın << ağabeyin (OS)

y/ < ğ/

yeyeni < yeğeni (OS)

y/ < k/

meytep < mektep (OS)

y/ < r/

yalancileyi << yalancıları (OS)

n/ < y/

etmani << etmeyin (HG), pengamberlerden << peygamberlerden (OS)

---

⁵ Dindar, 1981, s. 127.

g/ < v/

ügmek << övmek (HG), sügmek << sövmek (OS)

1.2.3. Dudaklılaşma

Nitelik bakımından, ses organının başka bir noktasında teşekkül eden bir sesin teşekkül noktasının dudağa kaymasıdır.

m/ < n/

çimçi << çünkü (OS)

1.2.4. Patlayıcılaşma

Nitelik bakımından sızıcı olan bir sesin patlayıcı hâle gelmesidir. Dobırçan Türk ağzında patlayıcılaşma örneklerine seyrek olarak rastlanır.

g/ < ğ/

doguk << doğmuş (OS), düşegim << döşeğim (OS), ogli << oğlu (OS), sadıgım << sadiğin (OS)

g/ < y/

anladıgisenız << anladıysanız (OS)

1.2.5. Sızıcılaşma

Nitelik bakımından patlayıcı olan bir sesin sızıcı hâle gelmesidir.

ş/ < ç/

kaşta << kaçte (OS)

ş# < ç#

kaş - < kaç - (OS)

1.2.6. Ötümsüzleşme

Nitelik bakımından ötümlü olan bir sesin ötümsüz hâle gelmesidir. Dobırçan Türk ağzında seyrek görülen bir olaydır.

Ötümsüzleşmenin görüldüğü örnekler:

t/ < d/

ilgiletmedi << ilgilendirmedi (OS)

t# < z#

çet << kez (HG)

1.2.7. Ötümlüleşme

Nitelik bakımından ötümsüz olan bir sesin ötümlü hâle gelmesidir.

#d < #t

dane < tane (OS)

g# < k#

bag < bak (OS)

d# < t#

memed << mehmet (OS)

z/ < s/

izrail < israil (OS), müderiziydi << müderrisiydi (OS), namızına << namusuna (OS)

g/ < s/

üşmegi << üşümesi (OS)

Ekleşmeyle birlikte iki ünlü arasında kalan ötümsüzler, ötümlüleşirler:

Bu grupta zikredilen bazı kelimelerin (mesela yoğ / yok) sonunda hem ötümlü hem ötümsüz altsesbirim bulunabilmektedir. Aynı ek almamış kök veya gövde kelimenin sonunda görülen hem ötümlü hem ötümsüz seslerin varlığı keyfi özellik gösterir. Ancak, kelime sonunda sadece ötümsüz bulunduran kelimelerin, ekleşmeyle birlikte kelime sonu ötümlüleşmesine uğradıkları görülür.

İki kelimenin kaynaşmasıyla, kelimelerden birinde ötümlüleşme gerçekleşebilir:

ojcel- << hoş gel- (OS)

1.2.8. Erime

Bir kelimedede ünlüden sonra gelen ünsüzün veya ünlünün -ilk ünlünün açıklığının etkisiyle- niteliğinin silinerek ilk ünlü içinde kaybolmasıdır.

$\emptyset < r\#$

bi < bir (SG)⁶

$\emptyset < g/$

ertürulun << ertuğrulun (OS), sâlık < sağlık (OS)

$\emptyset < n\#$

açıklarçe << açıklarken (HG)

$\emptyset < n/$

bulari << bunları (OS), sōra << sonra (HG)

$\emptyset < r/$

bikaç < birkaç (HG), kâ << kadar (OS)

$\emptyset < z\#$

çe << kez (OS)

$\emptyset < y/$

gâri < gayri (OS)⁷, şedir << şeydir (OS)

$\emptyset < h/$

amedi << ahmeti (OS), cennem << cehennem (OS), māmūt < mahmut (OS), tāmīna << tahminen (OS), tariçi < tarihçi (OS), zāmet < zahmet (HG)

⁶ Dindar, 1981, s. 124.

⁷ Dindar, 1981, s. 125.

∅ < h#

padişā < padişah (OS), sali < salih (OS)

∅ < k/

mitep << mektep (SG)

∅ < /k/

türçe < türkçe (OS)

∅ < v/

tefik < tevfik (OS)

1.2.9. Yutulma

Bir kelimedeki bir ünsüzün, kendinden sonra gelen ünlünün açıklığında erimeye fırsat bulamadan kaybolmasıdır.

∅ < d/

şini << şimdi (OS)

∅ < #h

üzin << hüzün (OS)

∅ < /h/

cumhurbaşkanı << cumhurbaşkanı (HG)

∅ < #I

stambolda << istanbulda (OS), ster < ister (OS)

KVK > KK

brakti << bıraktı (HG)⁸

---

⁸ Dindar, 1981, s. 126.

İki kelimenin kaynaşmasıyla, kelimelerden birinde yutulma gerçekleşebilir:

dertüz < dört yüz (OS)

1.2.10. Büzülme

Kelime ortasındaki bir veya daha fazla seste gerçekleşen erime veya yutulmalarla meydana gelen ses kayıplarıdır.

bilim << biliyorum (OS), bilirsiniz << biliyorsunuz (OS)

1.2.12. Düşme

Kelime sonundaki bir sesin, kendinden önceki sesin açıklığında erimeye fırsat bulmadan kaybolmasıdır.

∅ < I#

çüşey << köşeyi (OS)⁹, yugoslaviyay << yugoslavyayı (OS)

∅ < h/

met- < meth- (OS)

1.2.13. İncelme

Nitelik bakımından, ses organının arka tarafında teşekkül eden bir ünlünün teşekkül noktasının öne kaymasıdır.

Dobırçan Türk ağzında, art sıradan ünlü dizisine sahip birtakım kelimelerdeki ünlülerin, bazen birinin incelerek ünlü uyumunu bozduğu görülürken bazen de hepsinin incelerek incelik bakımından uyuma girdiği görülebilir:

koyınlar < koyunlar (OS), kutisi << kutusu (OS)¹⁰, misir << mısır (OS), pusiy << pusuyu (OS), tenkini << tankını (OS)

1.2.14. Kalınlaşma

Nitelik bakımından ses organının ön tarafında teşekkül eden bir sesin teşekkül noktasının dudağa kaymasıdır:

---

⁹ Dindar, 1981, s. 125.

¹⁰ Dindar, 1981, s. 125.

Alıntı kelimelerde dikkat çeken ve kelimedeki art ünlülerin tercih edilmesi şeklinde gözlemleyebildiğimiz bir kalınlaşma vardır:

a < e

halal < helal (OS)

câldımız << geldiniz (OS)

1.2.15. Genişleme

Kelimedeki dilin alçak konumunda seslendirilen bir sesin, dilin yüksek konumunda seslendirilir hâle gelmesidir:

e < i

deyecēz << diyeceğiz (OS), nene < nine (HG)¹¹

1.2.16. Daralma

Kelimedeki dilin yüksek konumunda seslendirilen bir sesin, dilin alçak konumunda seslendirilir hâle gelmesidir:

i < e

çiyfını << keyfını (OS), ileştiridilar << eleştirirdiler (OS), niydım << neydım (OS), niymiştirler << neymiştirler (OS)

U < O

kumutani << komutanı (OS)

1.2.17. Düzleşme

Nitelik bakımından yuvarlak olan bir ünlünün düz hale gelmesidir.

i < u

kaybolmuş << kaybolmuş (OS)

---

¹¹ Dindar (1981, s. 125).

e < ü

güçey << göçüyor (OS)

1.2.18. Yuvarlaklaşma

Nitelik bakımından düz olan bir ünlünün yuvarlak hâle gelmesidir. Düzleşmeye nazaran yuvarlaklaşma daha yaygındır:

U < I

evum < evim (OS)¹²

u < a

caur << kafir (OS)

o < e

novakit << ne vakit (OS)

1.2.19. İkizleşme

Kelime içindeki bir sese (ünsüz), nitelik itibarıyla tıpatıp benzeyen bir sesin türemesi olayıdır:

şş/ < ş/

yaşşayanlar << yaşayanlar (OS)

tt/ < t/

ottuz << otuz (OS)

1.2.20. Tekleşme

Kelime içinde mevcut olan ünsüz çiftlerinden birinin kaybolmasıdır:

Ekleşmeyle birlikte ortaya çıkan ikizleşme örnekleri de vardır:

yoladi << yolla-r-dı (OS)

---

¹² Dindar “Doburçan Lehçesiyle Söylenen Halk Masalları” başlıklı yazısında, “öteye ve kapış-” kelimelerinin “ütüye ve kapuş-” olarak kullanıldığını, burada kelime ortasındaki “öteye” kelimesinin ortasındaki “e” sesinin “ü” sesine ve “kapış-“ kelimesinin ortasındaki “ı” sesinin “u” sesine dönüşerek Doburçan Türk Ağzında yuvarlaklaşma meydana geldiğini görürüz.

Tekleşme olayına genellikle alıntı kelimelerde rastlanır. Dobırçan Türk ağzı bu şekilde, ikiz ünsüz bulunduran yabancı kelimeleri Türkçeleştirme yolunu benimsemiştir:

/c/ < /cc/

haca << hacca (OS)

/d/ < /dd/

bedoasi << bedduası (OS)

/k/ < /kk/

çanakala << çanakkale (OS), haki << hakkı (SG), teşekkür < teşekkür (OS)

/l/ < /ll/

güliye << güllüye (OS), mola < molla (OS), nimetulanın << nimetullahın (OS)

/ss/ < /sss/

namısız << namussuz (OS)

/v/ < /vv/

evel < evvel (HG)

1.2.21. Toplaşma

Bir kelimedeki iki ünlü yan yana gelince Türkçe bu ünlülerin arasında “y” yardımcı ünsüzünü türetir. İkinci ünlü vurgusuz orta hecenin dar ünlüsü olur; bu dar ünlüler kendilerini koruyamadıkları için düşerler. Böylece kelimenin hece sayısında azalma gerçekleşir. Dobırçan Türk ağzında toplaşma olayı, sola toplaşma şeklinde görülmektedir:

aylenın << ailenin (OS)

1.2.23. Kaynaşma

Konuşma sırasında, yan yana gelen iki kelimedeki birinin son, diğerinin ilk seslerinin anlamca birleşme görülmeden bazı ses olaylarının da etkisiyle kaynaşması sonucunda, bu iki kelimenin, bir kelime gibi söylenmesidir:

büle << böyle (HG), memedali << mehmet ali (OS), ojcel- << hoş gel- (OS), sekiyüz << sekiz yüz (OS)

1.2.24. Ulama

İki kelimeye ait seslerin, bir kelimeye ait seslerin sahip olduğu zaman aralığı ile seslendirilmesidir.

memedali << mehmet ali (OS)

1.2.25. Türeme

Kelimede daha önce bulunmayan bir sesin türemesi olayıdır:

I/ < ∅

iliyazın << ilyasın (OS)

y/ < ∅

beniyım << benim (SG), deya << de (OS), sorayan << soran (OS)

#y < ∅

yüst < üst (OS)

KK > KVK

alamançe << almanca (OS), italyanlar < italyanlar (SG)

1.2.26. Göçüşme

Kelimede yan yana bulunan iki sesin niteliklerinden hiçbir şey kaybetmeden yer değiştirmesidir:

brusa < bursa (OS)¹³, kırimzi << kırmızı (OS)¹⁴

1.2.27. Benzetme

Bir sesin, nitelikleri itibarıyla, bir başka sesi kendisine benzetmesidir:

¹³ Dindar (1981, s. 127) “oturun ve yalnız ” kelimeleri anlam olarak aynı fakat ses olayları bakımından son seslerde Göçüşme görülür: “oturni << oturun/yanlız < yalnız”.

¹⁴ Dindar, 1981, s. 125.

Ünsüz benzetmesi:**/nd/ < /md/**

şindi < şimdi (OS) (gerilek-yandaş-yarı benzetme)

/mb/ < /nb/

stamboldan < istanbuldan (OS), ombes < onbes (HG), (gerilek-yandaş-yarı benzetme)

1.2.28. Palatallaşma

Yumuşak damak

kaılilar << kaılıyorlar (OS), kulısın << kulusun (OS)

Ön damak

biøırsenız << bilırsenız (OS)

Sonuç

Yapmış olduğumuz incelemeler sonucunda Dobırçan Türk ağzında ünlü – ünlü uyumsuzluğu sık görülmektedir. Bununla birlikte dişlileşme, damaklılaşma, ötümsüzleşme, ötümlüleşme, erime, yutulma, incelme, kalınlaşma, daralma, yuvarlaklaşma, tekleşme, türeme ve palatallaşma çok sık görülmektedir.

Oysa dudaklılaşma, patlayıcılaşma, sızıcılaşma, büzülme, derilme, düşme, genişleme, ikizleşme, toplama, karışma, kaynaşma, ulama, göçüşme ve benzetme daha nadir görülmektedir.

Dobırçan Türk ağzı bölgesel olarak farklı dillerin etkisinden kurtulamadığı için belki de bu değişiklikleri yaşamaktadır. Daha yüz sene önce İpek Yolu geçidinin ve önemli ticari merkezlerden biri olan Dobırçan'ın yok denecek kadar azalan Türk nüfusu, dil etkileşimi açısından Dobırçan Türk Ağzı ayrıca disiplinler arası araştırma ve incelemelere de muhtaçtır.

2. Makalede Kullanılan karakterler ve Ses deęerleri:

Karak-ter	Ses Deęerleri
A	a, e
B	b, p
Ç	ç, c
I	ı, i
K	k, g
Ğ	ú, à
T	t, d
U	u, ü
V	Ünlü (vokal)
#	Kelimenin solunda ise kelime başını, sağında ise kelime sonunu gösterir.
/	Kök ünlüsünden sonra gelen sesi gösterir.
//	Bir kelime içindeki sesleri gösterir.
Ž	Şeklen deęil ama fonksiyonca var olan kelime ve ekleri gösterir.
()	Parantez içindeki sesin ihtiyarı olduğunu gösterir.
>	Ok istikametinde tek aşamalı değişmeyi gösterir.
>>	Ok istikametinde iki veya daha fazla aşamalı değişmeyi gösterir.
+	İsme eklenmeyi gösterir.
-	Fiile eklenmeyi gösterir.
A	Normal a

ā	Normalden uzun a
C	Normal c
Ç	Normal ç
D	Normal d
E	Normal e
ē	Normalden uzun e
F	Normal f
G	Normal g
ā	Tonlu, orta damak g ünsüzü
H	Normal h
I	Normal ı
ī	Normalden uzun ı
î	Normal i
ī	Normalden uzun i
J	Normal j
K	Normal k
Ḳ	Tonsuz, orta damak, patlamalı k ünsüzü
L	Normal l
Ļ	Arka damak l'si
Ž	Ön damak l'si
M	Normal m
N	Normal n
O	Normal o
ō	Normalden uzun o
ö	Normal ö
P	Normal p

R	Normal r
S	Normal s
S	z – s arası ünsüz
T	Normal t
U	Normal u
ÿ	Normalden uzun u
ü	Normal ü
Û	Normalden uzun ü
V	Normal v
Y	Normal y
Z	Normal z

3. Kaynak Kişiler:

Kısaltma	Adı Soyadı	Yaşı
SG	Sami Gaş	35
HG	Halit Gaş	50
OS	Osman Sulcevcı	77

Kaynaklar:

- Akalın, M. (1988). *Tarihi Türk şiveleri*. Ankara.
- Aksoy, Ö. A. (1945). *Gaziantep ağzı*. İstanbul.
- Atalay, B. (1986). *Divanü lugati't – Türk dizini IV*. Ankara.
- Banguoğlu, T. (1986). *Türkçe'nin grameri*. Ankara.
- Caferoğlu, A. (1940). *Doğu illerimiz ağızlarından toplamalar*. İstanbul.
- Caferoğlu, A. (1943). *Anadolu ağızlarından toplamalar*. İstanbul.
- Caferoğlu, A. (1943). *Orta Anadolu ağızlarından derlemeler*. İstanbul.
- Caferoğlu, A. (1944). *Sivas ve Tokat illeri ağızlarından derlemeler*. İstanbul.
- Caferoğlu, A. (1945). *Güneydoğu illerimiz ağızlarından toplamalar*. İstanbul.

- Caferoğlu, A. (1946). *Kuzeydoğu illerimiz ağızlarından toplamalar*. İstanbul.
- Caferoğlu, A. (1951). *Anadolu illeri ağızlarından derlemeler*. İstanbul.
- Caferoğlu, A. (1960). *Anadolu ve Rumeli ağızlarının bugünkü durumu*. VII. T. D. Kurultayında Okunan Bilimsel Bildiriler, Ankara: TDK.
- Caferoğlu, A. (1964). *Anadolu ve Rumeli ağızları ünlü değişimleri*. Ankara: TDK.
- Caferoğlu, A. (1964). *Anadolu ve Rumeli ağızlarında ünlü değişimleri*. TDAY.
- Dallı, H. (1978). *Kuzey – Doğu Bulgaristan Türk ağızları üzerine araştırmalar*. Ankara: TDK.
- Dallı, H. (1991). *Kuzeydoğu Bulgaristan Türk ağızları üzerine araştırmalar*. Ankara.
- Dindar, M. (1981). *Doburçan lehçesiyle söylenen halk masallar*. Priştine.
- Ercilasun, A. B. (1963). *Kars ili ağızları*. Ankara.
- Ergin, M. (1981). *Türk dil bilgisi*. İstanbul.
- Gabain, A. V. (1978). *Eski Türkçe'nin grameri*. (Çev. Prof. Dr. M. Akalın). Ankara.
- Gemalmaz, E. (1978). *Erzurum ili ağızları*. Erzurum.
- Gülensoy, T. (1981). *Anadolu ve Rumeli ağızları bibliyografyası*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Gülensoy, T. (1987). *Rumeli ağızlarının ses bilgisi üzerine bir deneme*. Ankara.
- Gülensoy, T. (1988). *Kütahya ve yöresi ağızları*. Ankara.
- Gyula, N. (1956). *Zur Einleitung der Türkischen Mundarten Bulgariens*. Sofia.
- Hacıeminoğlu, N. (1984). *Türk dilinde fiiller*. İstanbul.
- Hazai, G. (1960). *Beitrage zur kenntnis der Turkischen mundarten mazedoniens*. Rocznik Orientalityczny, XXII-2.
- Hazai, G. (1960). *Rumeli ağızlarının tarihi üzerine*. TDAY-B, Ankara: TDK.
- Hazai, G. (1963). *Rumeli ağızları tarihinin iki kaynağı üzerine*. Ankara: TDK.
- İbrahim, N. (1997). *Cümle bilgisi*. Sesler, Üsküp.
- İbrahim, N. (1997). *Vrapçiş'te ve çevresi Türk ağzı (Makedonya)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: A. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Janos, E. (1960). *Dinler (Makedonya) Türk ağızı*. Ankara: TDK.
- Janos, E. (1962). *Kumanova Türk ağızı*. TDKY, Nemeth Armağanı, Ankara.
- Kakuk, S. (1972). *Le dialect Turc d'Ohriden Macédonie, acta orientalia*. Academia e Scientiarum Hungaricae, Tomus XXVI/2-3.
- Kalay, E. (1998). *Edirne ili ağızları*. Ankara.
- Kaleşi, H. (1962). *Prizren kao kulturni centar za vreme Turskog perioda*. Gjurmime Albanologjike, Priştine.
- Karahan, L.(1996). *Anadolu ağızlarının sınıflandırılması*. Ankara.
- Katona, K. L. (1969). *Le dialecte Turc de la Macédonie de l'ouest*. Ankara: TDK.
- Kaya, G. (1986). *Yugoslavya Türk halkı yazınına gerçekçi bir bakış*. Priştine: Tan Yayınevi.
- Korkmaz, Z. (1953). *Güney – Batı Anadolu ağızları Batı Anadolu ağızlarında asli vokal uzunlukları hakkında*. Ankara: TDAY.
- Korkmaz, Z. (1977). *Nevşehir ve yöresi ağızları*. Ankara.
- Kowalski, T. (1926). *Osmanisch-Türkische volkslieder aus Mazedonien*. WZKM, XXXIII.
- Kowalski, T. (1987). *Zagadki ludowe Tureckie (Enigmes populaires turques): Prace komisiji oriental istyezny polskiej akademi umeiejnosci*. Ankara.
- Mansuroğlu, M. (1960). *Edirne ağızında yapı, anlam, deyim ve söz dizimi özellikleri*. Ankara: TDA Yıllığı.
- Morina, İ. (1985). *Mamuşa ağızının fonetik özellikleri*. ÇEVREN, XII / 49, Priştine.
- Morina, İ. (1985). *Mamuşa ağızının morfolojik özellikleri*. ÇEVREN, XII / 50, Priştine.
- Morina, İ. (1985). *Mamuşa Türk halkı ağızı üzerinde dil araştırması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Oktay, A. (2001). *Resne ve çevresi Türk ağızların fonetik ve sözlük özellikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Üsküp: Kiril ve Metodik Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.
- Şanlı, C. (1990). *Kırklareli ili merkez ilçe köyleri ağızları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edirne.

Tuna, O. N. (1987). *Türk dilbilgisi fonetik ve morfoloji*. Malatya.

Tunalıgil, K. C. (1987). *Mamuşa Türk ağzı ve özellikleri*. XIV / 61, Priştine.

Turan, Z. (2006). *Fonetik ve morfoloji ders notları*. Sakarya.

Yenibal, S. (1974). *Kırklareli ağzı ve hususiyetleri*. İ. Ü. Edb. Fak. Mezuniyet Tezi.

Yusuf, S. (1974). *Prizren Türkçesinde kimi yabancı ögeler*. Priştine.

Yusuf, S. (1984). *Arnavutçadan Prizren Türkçesine aktarmalar*. Priştine.

Yusuf, S. (1984). *Dil çalışmaları*. Priştine: Tan Yayınevi.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Doburçan,_Kosova

<http://www.kosovaport.com/doburcanda-turkce-egitimde-tehlikeli-gidisat/>